

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

สิทธิมนุษยชนกับประชาธิปไตย

จัดทำโดย นายบุญเกื้อ สมนึก
รหัส ๖๒๐๗๑๘

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๗
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สิทธิมนุษยชนกับประชาธิปไตย

บุญเกื้อ สมนึก^๑

หลักสิทธิมนุษยชน

คำว่า สิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นที่รู้จักและถูกใช้อย่างแพร่หลายนับตั้งแต่ได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติเป็นต้นมามีคำอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าสิทธิมนุษยชนปรากฏอย่างแพร่หลายอยู่ด้วยเช่นกัน ได้แก่ สิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) สิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) และสิทธิของความเป็นมนุษย์ (Rights of Man) เป็นต้น^๒ โดย โทมัส เพน (Thomas Paine) ซึ่งเป็นนักต่อสู้ทางการเมืองชาวอังกฤษที่มีบทบาทในการเรียกร้องเอกราชให้อเมริกาในปี ค.ศ. ๑๗๗๖ เป็นบุคคลที่ใช้คำว่า “สิทธิมนุษยชน” ในงานแปลคำประกาศสิทธิของมนุษย์และพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ (Declaration of The Rights of Man and Citizen ๑๗๘๙) ของฝรั่งเศสเป็นภาษาอังกฤษ โดยในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ (Universal Declaration of Human Rights - UDHR) ไม่ได้นิยามความหมายคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้อย่างเจาะจง เพียงแต่กำหนดเกี่ยวกับองค์ประกอบของสิทธิมนุษยชนไว้ ซึ่งเท่ากับเป็นการจำแนกประเภทสิทธิมนุษยชน โดยปฏิญญาสากลดังกล่าวได้รับรองสิทธิในชีวิต อิสระภาพ และความมั่นคงแห่งบุคคล และที่สำคัญได้บัญญัติรับรองสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของบุคคลไว้ เช่น สิทธิในการไม่ถูกบังคับให้เป็นทาสหรือตกอยู่ภายใต้การกดขี่ใดๆ สิทธิจากการไม่ถูกทรมานหรือถูกปฏิบัติหรือลงโทษอย่างทารุณโหดเหี้ยม ไร้มนุษยธรรมหรือเสื่อมทราม สิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายในทุกที่ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองทางศาล สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุม คุมขัง หรือถูกเนรเทศโดยพลการ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไม่ลำเอียง สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิด สิทธิที่จะไม่ถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนบุคคลครอบครัว เคหสถาน หรือการติดต่อสื่อสาร สิทธิในการลี้ภัยจากการถูกข่มเหง สิทธิในการมีสัญชาติ สิทธิในการแต่งงานและมีครอบครัว สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในเสรีภาพแห่งการเคลื่อนไหว เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคมโดยชอบ สิทธิในการมีส่วนร่วมในการปกครองของประเทศของตน

จากหลักการและแนวคิดดังกล่าว ได้มีนักวิชาการได้ให้นิยามความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้หลายประการ เช่น

^๑ รองเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ ๗ ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

^๒ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (๒๕๕๓). สิทธิมนุษยชน. หน้า ๑๖.

แมนเฟรด โนวัก (Manfred Nowak)^๓ ได้กล่าวว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) หมายถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) ที่ให้อำนาจมนุษย์ในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับเสรีภาพและความเสมอภาค และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเป็นสาระสำคัญของพลเมือง (The sum of civil) การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งสิทธิในทางสากลและที่เกี่ยวกับตราสารสิทธิมนุษยชนและในรัฐธรรมนูญของรัฐ รวมทั้งเป็นคุณค่าที่ได้รับการยอมรับในระบบสากลภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบของเสรีนิยมประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของบุคคล ความยุติธรรมทางสังคม หลักนิติธรรมและการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Governance)

เอลิซาเบธ เรเชิร์ท (Elisabeth Reichert)^๔ ได้กล่าวว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) เป็นสิทธิที่มีอยู่ในธรรมชาติและไม่สามารถพรากจากชีวิตมนุษย์ได้ โดยสิทธิมนุษยชนและพื้นฐานของความอิสระ (Fundamental Freedoms) เป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาชีวิต ความรู้ ความสามารถ และสติสัมปชัญญะของมนุษย์และตอบสนองต่อความรู้สึกของมนุษย์และความต้องการอื่นๆ

วรพจน์ วิศวพิชญ์^๕ ได้ให้ความหมายของ “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) ว่า หมายถึง สิทธิและเสรีภาพที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่กำเนิด และไม่อาจถูกพรากไปจากมนุษย์ได้ โดยไม่เป็นการทำลายความเป็นมนุษย์ของผู้นั้น สิทธิมนุษยชนเป็นคุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์ เป็นสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนพึงมีในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และมีมาตั้งแต่ว่าก่อนจะมีรัฐเกิดขึ้น เช่น สิทธิและเสรีภาพในร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน เสรีภาพในการนับถือศาสนา และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

วีระ โลจายะ^๖ ได้ให้ความหมายว่า สิทธิมนุษยชน (Human Rights) คือสิทธิที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติในตัวมนุษย์และเป็นสิทธิที่ไม่สามารถโอนให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดได้ ซึ่งประเทศที่มีอารยธรรมให้การรับรองและยอมรับว่า เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์และในการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์เป็นสิทธิที่มีการคุ้มครองป้องกันในทางกฎหมายเป็นพิเศษกับความสำคัญของสิทธิดังกล่าว

นพนิตี สุริยะ^๗ ได้ให้ความหมายของสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ว่าได้แก่ ประโยชน์อันชอบธรรมซึ่งบุคคลจำเป็นต้องมีเพื่อใช้ในการดำรงอยู่และพัฒนาชีวิต ทั้งนี้ โดยปราศจากอันตรายซึ่งเกิดจากผู้อื่น และเพื่อเป็นแนวทางการเจริญเติบโตของร่างกายและจิตใจ ผู้อื่นหรือสังคมจะต้องไม่ขัดขวางหรือจำกัดการใช้ประโยชน์ดังกล่าว นอกจากนี้ รัฐยังมีหน้าที่คุ้มครอง ดูแล ปกป้องมิ

^๓ Manfred Nowak. (๒๐๐๓). Introduction to the international human rights regime. p. ๑. อ้างใน โโกเมศ สุขงกช. (๒๕๖๑). ปัญหาเกี่ยวกับสภาพบังคับทางกฎหมายในกระบวนการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

^๔ Elisabeth Reichert. (๒๐๐๖). Understanding human rights : an exercise book. p. ๒. อ้างใน โโกเมศ สุขงกช. (๒๕๖๑). ปัญหาเกี่ยวกับสภาพบังคับทางกฎหมายในกระบวนการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

^๕ วรพจน์ วิศวพิชญ์. (๒๕๔๓). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐. หน้า ๔๔.

^๖ วีระ โลจายะ. กฎหมายสิทธิมนุษยชน. หน้า ๕๕ - ๕๖.

^๗ นพนิตี สุริยะ. (๒๕๕๓). สิทธิมนุษยชน เทศ - ไทย - ทัศน์. หนังสือรวมบทความทางวิชาการในโอกาสครบ ๖๕ ปี รองศาสตราจารย์นพนิตี สุริยะ. หน้า ๒๗๒.

ให้บุคคลภายนอกขัดขวาง ตลอดจนอำนาจประโยชน์ในสิ่งต่างๆ ที่บุคคลพึงมีพึงได้แต่ไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง รวมทั้งเยียวยากรณีที่การใช้สิทธิถูกละเมิด

จากความหมายคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนมิได้หมายถึงเฉพาะสิทธิธรรมชาติที่ติดตัวทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิอันจำเป็นที่มนุษย์พึงมีเพื่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ด้วย ได้แก่ สิทธิในความเป็นอยู่ที่ดี สิทธิในการยอมรับนับถือ สิทธิในการกำหนดตนเอง สิทธิในการพัฒนาตนเอง หรือสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของรัฐ นอกจากนี้ มนุษยชนสมัยใหม่ยังมิได้หมายถึงเฉพาะสิทธิของปัจเจกชนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิของกลุ่มบุคคลด้วย โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ด้อยโอกาสและเสียเปรียบในสังคมที่ต้องได้รับการดูแลปกป้องจากสังคมหรือรัฐ^{๔๕}

การที่สิทธิมนุษยชนมีความหมายและมีความสำคัญต่อมนุษย์ดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้มีการเรียกร้องให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นตลอดเวลา (Protection of Human Rights) ซึ่งโดยส่วนใหญ่เกิดจากการต้องการจำกัดอำนาจของผู้มีอำนาจปกครอง เพื่อให้มิให้ใช้อำนาจเกินขอบเขตก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ถูกปกครอง ดังจะเห็นจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บ่งบอกถึงการสร้างกลไกคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่น มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) หรือ The Great Charter ของประเทศอังกฤษซึ่งได้รับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวอังกฤษ คำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา (The Declaration of Independence) ที่ประกาศว่าประชาชนชาวอเมริกันได้ประกาศอิสรภาพไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจปกครองของอังกฤษอีกต่อไปโดยได้มีการยืนยันสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ไว้ชัดเจน หรือปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Declaration of The Rights of Man and Citizen ๑๗๘๙) เป็นต้น

โดยขอบเขตของสิทธิมนุษยชนนั้น ครอบคลุมสิทธิ ๕ ประเภท ที่ไม่สามารถแยกกันได้ว่าสิทธิใดมาก่อนหรือสำคัญกว่าสิทธิอีกประการหนึ่ง ได้แก่^{๔๖}

สิทธิพลเมือง ได้แก่ สิทธิในการได้รับสัญชาติ สิทธิในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้าย หรือฆ่า สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการเคลื่อนย้ายหรือเลือกถิ่นที่อยู่ในประเทศ

สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการเลือกวิถีชีวิตของตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมกับรัฐ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม

สิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำ ได้เลือกงานอย่างอิสระและได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การได้รับมาตรฐานการครองชีพอย่างพอเพียง

สิทธิทางสังคม ได้แก่สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ แม่และเด็กต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว

สิทธิทางวัฒนธรรม ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อความหมายในภาษาท้องถิ่นตน มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติกิจตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของ

^{๔๕} สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (๒๕๕๘). รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกับการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกัน. หน้า ๑๑.

^{๔๖} ศราวุฒิ ประทุมราช. (๒๕๔๗). เครื่องมือคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. หน้า ๔ - ๕.

ตน การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา การพักผ่อนหย่อนใจด้านการแสดงศิลปะ วัฒนธรรม บันเทิงได้ โดยไม่มีใครมาบังคับ

ในส่วนของประเทศไทยได้มีการกำหนดความหมายของ “สิทธิมนุษยชน” ซึ่งเป็นการกำหนดนิยามความหมายขึ้นเป็นครั้งแรกโดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ว่าหมายถึง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล ที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม” และได้มีการจัดตั้งสถาบันสิทธิมนุษยชนระดับชาติขึ้นในรูปแบบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อทำหน้าที่ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยปัจจุบันคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ “สิทธิมนุษยชน” หมายความว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล บรรดาที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย หรือตามหนังสือสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม”

นอกจากนี้ ประเทศไทยได้แสดงเจตนารมณ์ในการพัฒนาการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศไทยและในระดับสากล โดยการเข้าเป็นภาคีกติกาและสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน จำนวน ๗ ฉบับ ประกอบด้วย กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ (International Covenant on Civil and Political Rights, ๑๙๖๖ (ICCPR)) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. ๑๙๖๖ (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights, ๑๙๖๖ (ICESCR)) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child (CRC)) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Woman ๑๙๗๙ (CEDAW)) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD)) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ. ๑๙๘๔ (Convention against Torture and Other Cruel Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, ๑๙๘๔ (CAT)) และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD))

ทั้งนี้ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ (International Covenant on Civil and Political Rights, ๑๙๖๖ (ICCPR)) ข้อ ๒๕ ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยไว้อย่างชัดเจนว่า

“พลเมืองทุกคนย่อมมีสิทธิและโอกาส โดยปราศจากความแตกต่างดังกล่าวไว้ในข้อ ๒ และโดยปราศจากข้อจำกัดอันไม่สมควร

(ก) ในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจโดยตรง หรือผ่านทางผู้แทนซึ่งได้รับเลือกมาอย่างเสรี

(ข) ในการที่จะออกเสียงหรือได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งอันแท้จริงตามวาระ ซึ่งมี การออกเสียงโดยทั่วไปและเสมอภาค และโดยการลงคะแนนลับเพื่อประกันการแสดงเจตนาโดยเสรี ของผู้เลือก

(ค) ในการที่จะเข้าถึงการบริการสาธารณะในประเทศของตน ตามหลักเกณฑ์ทั่วไป แห่งความเสมอภาค”

ความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

จากความหมายของสิทธิมนุษยชนตามที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าสิทธิมนุษยชนมี ที่มาจากความต้องการสองประการของมนุษย์ คือ ความต้องการเป็นอิสระและความเท่าเทียมกัน ระหว่างระหว่างมนุษย์ด้วยกันและความต้องการจำกัดอำนาจของผู้ปกครองที่ใช้อำนาจกดขี่ประชาชน และจากความต้องการดังกล่าวทำให้เห็นว่าสิทธิมนุษยชนมีความสำคัญ ๒ ประการ ดังนี้

๑. สิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็นหลักในการเรียกร้องอิสรภาพและความเท่าเทียมกัน ของมนุษย์

สังคมมนุษย์ในอดีตที่เต็มไปด้วยความทุกข์ยากและความไม่เสมอภาคเท่าเทียม ของมนุษย์โดยมนุษย์ถูกแบ่งออกเป็นชนชั้นสูงกับชนชั้นล่างโดยชนชั้นล่างจะถูกเอารัดเอาเปรียบและ ถูกปฏิบัติเหมือนกับเป็นวัตถุสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยงของชนชั้นสูงสิทธิต่างๆ ในสังคมถูกสงวนไว้สำหรับ คนชั้นสูงเท่านั้นทั้งนี้เนื่องจากชนชั้นล่างในขณะนั้นไม่มีความเป็นตัวของตัวเองและยังต้องพึ่งพาอาศัย ชนชั้นสูงอยู่ทั้งในด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและปัจจัยสี่และสภาพการณ์เช่นนี้ปรากฏทั้งใน สังคมตะวันตกและตะวันออก

ในสังคมตะวันตกเริ่มตั้งแต่สมัยเมโสโปเตเมีย (Mesopotamia) ที่แผ่ไ้ด้วยความ ทารุณกรรมของระบบทาส การประหารหมู่ทาสฝังตามลงไปประเพณีฝังศพพระราชา การ ลงโทษที่รุนแรงในลักษณะตาต่อตาฟันต่อฟัน เช่น ถ้าคนไข้ตายในระหว่างการผ่าตัดแพทย์ผู้ผ่าตัดต้อง ถูกประหารตายตามไปด้วย สมัยอียิปต์ภาพของแรงงานทาส การทำการทารุณกรรมทาสและการ สูญเสียแรงงานทาสจำนวนมากจากการสร้างพีรามิดสมัยอียิปต์ที่ชาวียตกเป็นทาสของอียิปต์และ ต้องทำงานหนักได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัสสมัยกรีก แม้กรีกจะมีความรุ่งโรจน์ในทางปรัชญา โดยเฉพาะปรัชญาทฤษฎีธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติที่เชื่อในความเสมอภาคทัดเทียมแห่งคุณค่า ของมนุษย์ที่มีเหตุผลโดยธรรมชาติเสมอกันแต่จากชะตาชีวิตของ ๓ นักปรัชญาที่ยิ่งใหญ่ของกรีก โบราณ ได้แก่ ไสกราตีส (Socrates) เพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) อาจสะท้อนให้เห็น การเบียดเบียนการข่มเหงกันภายในสังคมกรีกได้ในระดับหนึ่งที่วาระสุดท้ายแห่งชีวิตโสกราตีสต้อง สิ้นสุดลงด้วยการดื่มยาพิษฆ่าตัวตายตามคำพิพากษาของศาลประชาชน การเนรเทศตัวเองออกจาก เอะเธนส์ของเพลโต และถูกจับเป็นทาสไปขายในตลาดและอริสโตเติลที่ต้องหลบหนีแทนการเผชิญหน้า กับโทษประหารชีวิตแบบโสกราตีส และในสมัยโรมัน แม้โรมันจะมีความเรืองรองแห่งเหตุผลหรือ คุณค่าของความยุติธรรมรองรับกฎหมายโรมัน แต่ก็ไม่อาจดับหรือปิดกั้นความป่าเถื่อนหรือการข่ม เหยียดกันด้วยกันในสังคมโรมันถือว่าทาสมิใช่เพียงแค่แรงงานในการผลิตของนายทาสเท่านั้น หากยัง เป็นเสมือนวัตถุไร้ชีวิตที่ตอบสนองความต้องการทุกอย่างของนายและอาจถูกซื้อขายกันได้ดังเช่นสัตว์ เลี้ยง และปรากฏการณ์เช่นนี้ก็ยังคงดำรงเรื่อยมาในสังคมตะวันตกตลอดจนสมัยใหม่ ในขณะที่ในสังคม

ตะวันออกก็มีสภาพการณ์ไม่แตกต่างกันดังจะเห็นได้จากในสังคมอินเดียที่มีความเชื่อในระบบวรรณะหรือการแบ่งชั้นวรรณะของมนุษย์ออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ พราหมณ์ กษัตริย์ ไวศยะ และศูทรหรือทาส หรือแม้กระทั่งสังคมไทยในอดีตที่มีระบบทาสกับนายทาส เป็นต้น^{๑๐}

ต่อมา เมื่อสังคมมนุษย์มีความเจริญขึ้นมนุษย์มีความเป็นตัวของตัวเองและมีเหตุผลกว่าแต่ก่อน มนุษย์จึงสามารถช่วยเหลือและดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นเหมือนแต่ก่อนหรือพึ่งพาอาศัยผู้อื่นแต่น้อยเท่าที่จำเป็นมนุษย์โดยเฉพาะชนชั้นล่างจึงมีความพยายามแสวงหาแนวทางเพื่อปลดปล่อยอิสรภาพตนเองจากอำนาจกดขี่ครอบงำของชนชั้นสูงที่เหนือกว่าหรือเพื่อให้ชนชั้นล่างซึ่งเป็นผู้ด้อยกว่ามีอิสระเสรีภาพมากขึ้นกว่าเดิมหรือมีโอกาสพัฒนาตนเองให้ทัดเทียมกับชนชั้นสูงที่เหนือกว่าสิทธิมนุษยชน จึงถูกกล่าวถึงในฐานะเป็นอุดมคติที่มนุษย์กล่าวอ้างขึ้นเพื่อเรียกร้องอิสรภาพและความเท่าเทียมกันของมนุษย์โดยอ้างว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาย่อมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันและมีสิทธิบางอย่างเหมือนกัน คือ สิทธิในชีวิตเสรีภาพและทรัพย์สินที่ติดอยู่กับความเป็นมนุษย์ทุกคนมาแต่กำเนิดในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และไม่มีมนุษย์คนใดที่จะพรากหรือโอนสิทธิดังกล่าวไปจากมนุษย์แต่ละคนได้ ดังนั้น จึงเป็นการไม่สมควรที่จะให้มนุษย์สามารถถือสิทธิครอบครองซื้อขายกดขี่ข่มเหงและกระทำทารุณกรรมมนุษย์ด้วยกันได้

๒. สิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็นหลักการในการจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง

ในการพัฒนาการทางการเมืองการปกครองจะพบว่า การต่อสู้เรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพ คือ ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความไม่เท่าเทียมของกลุ่มบุคคลสองระดับ คือ ระดับแรกเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและมีอำนาจในการกำหนดความเป็นไปภายในสังคม เช่น กลุ่มชนชั้นปกครอง กลุ่มนักการเมือง กลุ่มพ่อค้าและนักธุรกิจ และกลุ่มอิทธิพล ส่วนอีกระดับหนึ่งเป็นกลุ่มที่มีอำนาจต่อรองในทางสังคมน้อยกว่ากลุ่มแรกและต้องปฏิบัติตามการชี้แนะของกลุ่มแรก เช่น กลุ่มชาวนาและเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงานและชนชั้นที่มีฐานะยากจน^{๑๑} และคนกลุ่มแรกมักใช้กำลังและอำนาจที่ตนมีกดขี่ข่มเหงเอาเปรียบคนกลุ่มหลังอย่างไร้มนุษยธรรมโดยเฉพาะชนชั้นผู้ปกครองทำให้คนกลุ่มหลังซึ่งอยู่ในฐานะผู้ถูกปกครองพยายามหาทุกเงณฑ์ต่างๆ เพื่อมาจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง ได้แก่ แนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ (Law of Nature) และแนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) กล่าวโดยเฉพาะแนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติในฐานะแนวคิดเริ่มต้นของสิทธิมนุษยชนได้เสนอผ่านทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract) ตามแนวความคิดของ John Locke ทั้งนี้เพื่ออธิบายถึงที่มาและข้อจำกัดอำนาจของรัฐหรือผู้ปกครองโดยอ้างว่าในสภาวะธรรมชาติมนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันและมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการกำหนดตนเองและเมื่อมีการล่วงละเมิดกันเกิดขึ้นมนุษย์ทุกคนก็มีอำนาจที่จะบังคับตามสิทธิที่ตนมีอยู่ได้ด้วยตนเองทำให้เกิดความไม่มั่นคงปลอดภัยต่อไปในสภาวะธรรมชาติและเพื่อความมั่นคงปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในสภาวะธรรมชาติมนุษย์จึงตกลงเข้าทำสัญญาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและจัดตั้งรัฐบาลขึ้นเพื่อทำหน้าที่ปกครองรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมเรียกว่าสัญญาประชาคม (Social Contract) โดยประชาชนแต่ละคนยอมสละสิทธิบางส่วนของตน คือ สิทธิที่จะบังคับกันเองให้รัฐหรือ

^{๑๐} จรัญ โฆษณานันท์. (๒๕๔๕). สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม. หน้า ๔ - ๑๒.

^{๑๑} อุดม รัฐอมฤต และคณะ. (๒๕๔๕). การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา ๒๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. หน้า ๒.

รัฐบาลซึ่งได้จัดตั้งขึ้นตามสัญญาแต่ทุกคนยังสงวนสิทธิในชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สิน อันเป็นสิทธิธรรมชาติของมนุษย์ไว้ซึ่งรัฐหรือบุคคลใดจะทำลายล่วงละเมิดหรือขัดขวางสิทธิดังกล่าวไม่ได้ และเมื่อใดที่รัฐหรือรัฐบาลทำผิดเงื่อนไขที่ตกลงไว้ในสัญญาโดยการละเมิดสิทธิธรรมชาติของประชาชนถือว่ารรัฐได้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนความไว้วางใจของประชาชนตามสัญญาซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญแห่งการมีอำนาจของรัฐประชาชนผู้ถูกปกครองย่อมมีอิสระในการถอดถอนหรือล้มล้างรัฐหรือผู้ปกครองที่ทำผิดสัญญาได้ และอิสระในการถอดถอนหรือล้มล้างผู้ปกครองดังกล่าว คือ สิทธิธรรมชาติในการลงโทษผู้ปกครองของผู้ถูกปกครอง ซึ่งต่อมาเรียกว่า “สิทธิมนุษยชน” นั้นเอง^{๑๒}

หลักประชาธิปไตย

หลักประชาธิปไตยเป็นหลักการที่พัฒนาการมายาวนานในทางประวัติศาสตร์ เป็นระบบการปกครองชนิดหนึ่งซึ่งการปกครองเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนผู้อยู่ภายใต้การปกครอง การปกครองแบบประชาธิปไตยจึงหมายถึงการปกครองตนเองของผู้อยู่ภายใต้การปกครองหรือการมีรัฐบาลซึ่งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ มาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน จึงกล่าวได้ว่าประชาธิปไตยเป็นการปกครองซึ่งประชาชนเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง โดยมีรากฐานอยู่บนความคิดของเสรีภาพ (Liberty) และความเสมอภาค (Equality)^{๑๓} หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองตามอุดมการณ์สากล ที่ผู้นำประเทศได้รับอำนาจและความชอบธรรมในการบริหารประเทศจากประชาชน ผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยตรงบนพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการเคารพศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ โดยมีการแบ่งอำนาจในการปกครองประเทศอย่างชัดเจน ผ่านการกระจายอำนาจ และการถ่วงดุลอำนาจระหว่าง ๓ ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบของผู้ปกครองประเทศ โดยจุดแข็งของการปกครองแบบประชาธิปไตยคือเป็นระบบที่ประสิทธิเสรีภาพ (Rights and Freedom) ความเสมอภาค (Equality) ความยุติธรรม (Justice) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) มากกว่าระบบการปกครองแบบอื่นที่เป็นระบบการเมืองแบบปิด อำนาจการเมืองอยู่ในมือของคนไม่กี่คน ประชาชนมีสิทธิจำกัดในการแสดงความเห็นและการมีส่วนร่วม^{๑๔}

โดยพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ให้ความหมายประชาธิปไตยว่า เป็นแบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ ส่วนคำว่าระบอบหมายถึงแบบอย่างธรรมเนียม ระเบียบการปกครอง ดังนั้น คำว่าระบอบประชาธิปไตย จึงหมายความว่าแบบอย่างหรือธรรมเนียมการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ โดย“ประชาธิปไตย” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งมาจากศัพท์ภาษากรีกว่า Demos หมายถึงประชาชน กับ Kratien หมายถึงการปกครอง ดังนั้น ประชาธิปไตยหรือ democracy จึงหมายถึงการปกครองโดยประชาชน โดยอำนาจสูงสุดในการปกครองจะมาจากประชาชน และรัฐบาลจะคงอยู่ในอำนาจต่อไปได้เมื่อวาระ

^{๑๒} จริฎ โฆษณานันท์. (๒๕๔๕). สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม. หน้า ๑๑๓.

^{๑๓} บรรเจิด สิงคะเนติ. (๒๕๕๒). หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. หน้า ๑.

^{๑๔} สิชิต ธีรเวคิน. (๒๕๕๔). ประชาธิปไตยไทยในทศวรรษ ๒๑ : ทางตัน ทางออก และแนวทางแก้ไข ในหนังสือ ประชาธิปไตยไทยในทศวรรษใหม่. หน้า ๓ - ๔.

สิ้นสุดลง ก็ต่อเมื่อประชาชนผู้เลือกตั้งเห็นว่ารัฐบาลสามารถสนองตอบต่อเจตนารมณ์ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้หลายประการ เช่น^{๑๕}

วิลเลียม ริคเคอร์ กล่าวว่า ประชาธิปไตยคือรูปของรัฐบาลที่พลเมืองที่มีสัดส่วนมากพอสมควรมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศโดยตรงหรือโดยอ้อม จึงแตกต่างชัดเจนจากรัฐบาลที่คนชั้นหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งควบคุม หรือโดยคนๆ เดียว ในประชาธิปไตยโดยตรง พลเมืองออกเสียงลงมติออกกฎหมายในที่ประชุมใหญ่ ดังที่เคยทำในนครรัฐของกรีกโบราณ และในเมืองแถบนิวอิงแลนด์ในปัจจุบัน ในประชาธิปไตยโดยอ้อม พลเมืองเลือกเจ้าหน้าที่มาเป็นตัวแทนตนในรัฐบาล การมีผู้แทนจึงเป็นแบบอย่างของประเทศประชาธิปไตยสมัยใหม่ที่เข้าใจกันในโลกตะวันตก ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยจึงได้แก่ลักษณะที่ว่าพลเมืองต้องมีอิสระในการพูดและการประชุม เป็นต้น เพื่อจะก่อตั้งพรรคการเมืองต่างๆ มารณรงค์ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถจะเลือกผู้สมัครจากพรรคเหล่านี้ในการเลือกตั้งที่ทำการอยู่เป็นปกติ

เอ็นโซโคลปีเดีย บริแตนนิกา ฉบับ ๑๙๕๖ อธิบายว่า ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองประเทศรูปแบบหนึ่งตั้งอยู่บนฐานหลักการว่าประชาชนเป็นผู้ปกครองตนเอง และในสมัยใหม่ตั้งอยู่บนฐานที่จะมีสถาบันต่างๆ ที่มีผู้แทนที่ได้รับเลือกมาอย่างเสรีและมีฝ่ายบริหารที่รับผิดชอบต่อประชาชน และยังหมายถึงวิถีชีวิตซึ่งตั้งอยู่บนฐานคติพื้นฐานแห่งความเสมอภาคของปัจเจกชนทุกคน และแห่งสิทธิเสมอภาคของประชาชนในด้านชีวิตเสรีภาพ

ซิดนีย์ ฮุก อธิบายว่า ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งการตัดสินใจสำคัญๆ ของรัฐบาล หรือแนวนโยบายที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจเหล่านั้นขึ้นอยู่กับโดยตรงหรือโดยอ้อมกับความยินยอมที่ให้โดยอิสระของพลเมืองผู้ใหญ่ในปกครองมากขึ้น

สมิธ (Smith) อธิบายว่า ประชาธิปไตย คือ การปกครองโดยประชาชน ในทางปฏิบัติหมายถึงว่า อำนาจที่จะตัดสินใจประเด็นปัญหาสำคัญของนโยบายสาธารณะต้องอยู่กับคนจำนวนมากหรือข้างมากของชุมชนนั้น และในการตัดสินใจเช่นนั้น แต่ละคนจะออกเสียงได้เสียงเดียว ไม่มีใครจะมีเสียงได้มากกว่าหนึ่งเสียง ดังนั้น ประชาธิปไตยจึงจะอธิบายว่าได้แก่รัฐบาลโดยความยินยอมและความเสมอภาคทางการเมือง ประชาชนใช้อำนาจโดยตรง (เช่นในการลงมติดี้นัยน์หรือในการประชุมชาวเมือง) หรือโดยอ้อมผ่านสถาบันตัวแทนซึ่งบทบาทของประชาชนจะมาจำกัดอยู่ที่บัตรเลือกตั้งที่จะบังคับความรับผิดชอบให้บังเกิดแก่ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจไป

โยเซฟ ชุมปีเตอร์ อธิบายว่า ประชาธิปไตย ได้แก่การจัดแจงทางสถาบันเพื่อการตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งในสถาบันนั้นปัจเจกชนอาจแสวงหาอำนาจที่จะตัดสินใจด้วยวิถีทางแห่งการต่อสู้แข่งขันเพื่อคะแนนเสียงของประชาชน

ซมิเตอร์ และคาร์ล ได้นิยามว่า ประชาธิปไตยทางการเมืองสมัยใหม่เป็นระบบการปกครองซึ่งพลเมืองถือว่าผู้ปกครองจะต้องรับผิดชอบต่อภาระกระทำของตนในกิจการที่เกี่ยวกับสาธารณะ โดยพลเมืองสามารถกระทำทางอ้อมผ่านการแข่งขันและความร่วมมือของผู้แทนที่พลเมืองเลือกขึ้นมา

^{๑๕} อมร รักชาติ และคณะ. (๒๕๔๓). ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการและแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ. หน้า ๓๐ - ๓๒.

โดยประชาธิปไตยมีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อในความสำคัญและศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล ความเชื่อในความเสมอภาคของมนุษย์ และความเชื่อในความจำเป็นที่จะต้องมีความเป็นอิสระเสรีประชาธิปไตยจึงประกอบด้วยหลักการต่างๆ ดังต่อไปนี้^{๑๖}

๑. เสรีภาพ (Liberty) คืออิสรภาพของบุคคลที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตนโดยไม่อยู่ภายใต้การกดขี่ของรัฐ เว้นแต่อยู่ภายใต้กรอบกติกาที่กฎหมายกำหนดไว้ เพื่อป้องกันการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ในหลักประชาธิปไตย เสรีภาพคือกฎแห่งสำคัญที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าของสังคม

๒. ความเสมอภาค (Equality) คือความเท่าเทียมกันของคนในสังคม เป็นความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ และเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมเหมือนกัน มีศักดิ์ศรีเกียรติยศ และมีคุณค่าในความเป็นคนอย่างเดียวกัน ความเสมอภาคประกอบไปด้วย

- (๑) ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์
- (๒) ความเสมอภาคตามกฎหมาย
- (๓) ความเสมอภาคในด้านโอกาส
- (๔) ความเสมอภาคในทางการเมือง
- (๕) ความเสมอภาคในการใช้สิทธิเลือกตั้ง
- (๖) ความเสมอภาคในการสมัครรับเลือกตั้ง
- (๗) ความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจ

๓. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty) คือ ปัจจัยที่เชื่อว่าสังคมก่อตั้งขึ้นโดยความยินยอมของประชาชน ในการที่จะให้อำนาจอธิปไตยของสังคมส่วนรวมเข้ามาแทนที่เสรีภาพธรรมชาติ โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในอธิปไตยนั้นๆ เท่าเทียมกัน ตามหลักการนี้ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองที่ประชาชนเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากผู้ปกครองมาจากการเลือกตั้งโดยยึดหลักการเสียงข้างมาก จึงมีสิทธิอำนาจอันชอบธรรมในการปกครองประเทศเพราะได้รับสิทธิจากผู้ถูกปกครองโดยตรง

๔. หลักการเสียงข้างมากที่คุ้มครองเสียงข้างน้อย (The Rule of Majority) เนื่องจากในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการตัดสินใจปัญหาบ้านเมืองไม่ว่าจะโดยตรงหรือผ่านผู้แทนราษฎร ซึ่งในความเป็นจริงประชาชนทุกคนย่อมมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ดังนั้น เพื่อเป็นการตัดสินใจปัญหาจึงต้องยึดเสียงข้างมากที่มีต่อเรื่องนั้นๆ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ

ถึงอย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของเสียงข้างน้อย หลักประชาธิปไตยจึงต้องประกอบด้วยหลักการคุ้มครองเสียงข้างน้อย (Minority Right) ด้วย ทั้งนี้ การตัดสินใจโดยล่วงละเมิดสิทธิพื้นฐานของเสียงข้างน้อย ถือว่าเป็นการปกครองโดยระบอบเผด็จการเสียงข้างมาก (Dictatorship of the Majority)

^{๑๖} รณชัย โตรสมภาค. ประชาธิปไตย. สืบค้น ๒๒ เมษายน ๒๕๖๒, จาก

<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B4%E0%B8%84%E0%B8%85%E0%B8%A1>.

ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย^{๑๗}

๑. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เป็นผู้ทรงอำนาจอสูงสุด
  ๒. รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน
  ๓. ในประเทศขนาดใหญ่ในสมัยใหม่ที่ต้องใช้ประชาธิปไตยทางอ้อมนั้น จะต้องมีการเลือกตั้งผู้แทนและพนักงานของรัฐอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม โดยประชาชนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ
  ๔. สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ตัดสินใจทางการเมืองวางนโยบายสาธารณะต้องตั้งขึ้นด้วยวิธีทางแห่งการแข่งขันเพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบจากประชาชน
  ๕. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตลอดเวลาผ่านกลไกต่างๆ หรือใช้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่างๆ ได้โดยตรง
  ๖. รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ประชาชนมีสิทธิติชมควบคุมการทำงานของรัฐบาลได้ตลอดเวลา และมีสิทธิเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กำหนดไว้
  ๗. อำนาจในการปกครองประเทศต้องไม่อยู่ในกำมือของคนคนเดียวหรือกลุ่มเดียว ต้องมีการแบ่งอำนาจปกครองประเทศอย่างน้อยในระดับหนึ่ง
  ๘. รัฐบาลต้องมีอำนาจจำกัด มีการแบ่งและกระจายอำนาจ มีการตรวจสอบ และถ่วงดุลหรือคานอำนาจซึ่งกันและกัน
  ๙. หน้าที่หลักของรัฐบาลคือการส่งเสริมปัจเจกชน เสรีภาพ ความเสมอภาค ภราดรภาพของพลเมือง
  ๑๐. การตัดสินใจสำคัญต้องเป็นไปตามเสียงฝ่ายข้างมาก โดยคำนึงถึงสิทธิของฝ่ายข้างน้อย
  ๑๑. ประชาชนมีความเสมอภาคกันในด้านต่างๆ โดยเฉพาะความเสมอภาคในสายตาของกฎหมาย และความมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่างๆ ทุกคนมีศักดิ์ศรีและไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น
  ๑๒. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่างๆ อย่างกว้างขวาง โดยรัฐบาลให้หลักประกัน และคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพเหล่านั้นอย่างน้อยในสิทธิเสรีภาพพื้นฐานที่สำคัญ
  ๑๓. ประชาชนต้องมีอิสระในการพูด การพิมพ์ การแสดงความคิดเห็น การร่วมชุมนุม การตั้งพรรคการเมืองเพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้จริงและอย่างมีข้อมูลข่าวสาร
  ๑๔. รัฐบาลต้องใช้หลักการปกครองโดยกฎหมาย หรือหลักนิติธรรม ไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจ เช่น บุคคลจะถูกจับกุมคุมขังหรือถูกลงโทษได้ก็เฉพาะเมื่อมีกฎหมายกำหนดว่ามีความผิด และจะต้องได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็วเปิดเผยโดยคณะตุลาการที่ไม่ลำเอียง ฯลฯ
- เห็นได้ว่าลักษณะดังกล่าวจะเป็นลักษณะสำคัญที่ประชาชนในสังคมประชาธิปไตยพึงได้รับและเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมจำเป็นต้องรับรู้และทำความเข้าใจเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

^{๑๗} อมร รักษาสัตย์ และคณะ. (๒๕๔๓). ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการและแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ. หน้า ๓๓ - ๓๔.

รูปแบบประชาธิปไตย

โดยรวมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แบ่งออกได้เป็น ๒ รูปแบบ ดังนี้^{๑๘}

๑. ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) มีหลักการพื้นฐานที่สำคัญอยู่ ๓ ประการด้วยกัน ได้แก่

๑.๑ การมีส่วนร่วมจากประชาชน โดยประชาชนทุกๆ คนจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจในกิจการบ้านเมืองโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการหลากหลายขั้นตอนเหมือนกับประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน และประชาชนมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย ซึ่งจะเข้าสู่ขั้นตอนของระบอบการเมืองตั้งแต่ขั้นตอนการรับฟังประเด็นปัญหา การอภิปรายโต้เถียง การตัดสินใจทางการเมือง การลงคะแนนเสียง การกำหนดนโยบายหรือข้อปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ในเชิงรูปธรรมรวมทั้งการตรวจสอบและประเมินผล

๑.๒ การยึดถือเสียงส่วนใหญ่ การตัดสินใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยทางตรงนั้น จะยึดถือเสียงส่วนใหญ่หรือมติเสียงข้างมากของประชาชนทั้งในกระบวนการนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ

๑.๓ ความเท่าเทียมกันทางการเมือง ในการตัดสินใจใดๆ ทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ถือว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน คือ ทุกคนมี ๑ เสียงที่จะเลือกโดยอิสระ

๒. ประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) หรือเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) เนื่องจากในปัจจุบันขนาดของประชากรและความหลากหลายของประชากรที่เพิ่มมากขึ้นทั้งจำนวนความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น รวมถึงสภาพสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงเกิดประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนขึ้นมา ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนเป็นการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ปกครอง โดยมีหลักพื้นฐานที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๒.๑ ระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนมีหลักการที่สำคัญเหมือนกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมจากประชาชน การยึดและเคารพเสียงส่วนใหญ่ และมีความเท่าเทียมกันทางการเมือง แต่สิ่งที่แตกต่างและเพิ่มเข้ามาก็คือ การเลือกตั้งและรัฐธรรมนูญ โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านทาง การเลือกตั้งตามหลักรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดไว้แต่ละประเทศอาจมีความแตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกันก็ได้ในแต่ละประเทศ ซึ่งการเลือกตั้งนี้จะทำให้ได้ผู้แทนของกลุ่มบุคคล โดยการเลือกตั้งมีหลักการสำคัญ คือ ต้องมีการเลือกตั้งที่มีอิสระและเสรี รวมถึงไม่ผิดกฎหมายหรือระเบียบที่วางไว้

๒.๒ สามารถทำให้คนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากกว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม นอกจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านทาง การเลือกตั้งแล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังสามารถทำได้ผ่านทาง การชุมนุม การเรียกร้องโดยสันติ การแสดงออกทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ผ่านทางงานเขียน การอภิปราย รวมถึงการรวมตัวกันเพื่อเสนอข้อกฎหมายหรือถอดถอนผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

^{๑๘} ประภัสสร ทองยี่นดี. (๒๕๕๘, กันยายน - ธันวาคม). ประชาธิปไตย : แนวคิดและหลักการเบื้องต้น. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓. หน้า ๑๖ - ๑๘.

๒.๓ ข้อยกเว้นบางประการของเสียงส่วนใหญ่ถึงแม้ว่าเสียงส่วนใหญ่จะเป็นตัวกำหนดนโยบายหรือกฎหมาย แต่ในบางกรณีเสียงส่วนใหญ่อาจไม่เพียงพอต่อประเด็นที่สำคัญ เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ อาจต้องใช้เสียงข้างมากถึงสามในสี่เพื่อที่จะให้เพียงพอต่อการยกร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญ รวมถึงเสียงข้างมากของศาลรัฐธรรมนูญ อาจสามารถล้มกฎหมายที่ออกโดยผู้แทนของคนส่วนใหญ่ในสังคมได้ ถ้าหากกฎหมายนั้นขัดกับรัฐธรรมนูญที่ใช้ในการปกครองประเทศ

๒.๔ เป็นการปกครองภายใต้หลักการที่กำหนดโดยรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญเป็นสิ่งสำคัญมากของรัฐบาลในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะจำกัดอำนาจของรัฐบาลซึ่งได้มาจากเสียงข้างมากในสังคม การใช้อำนาจของเสียงข้างมากโดยปราศจากข้อจำกัด อาจจะทำให้เกิด “ทรราชเสียงข้างมาก” (Tyranny of Majority) ซึ่งเป็นเหตุการณ์หรือสถานการณ์ทางการเมืองที่รัฐบาลเลือกที่จะทำตามความต้องการเสียงส่วนใหญ่โดยละทิ้งเสียงส่วนน้อย โดยเสียงส่วนน้อยนี้อาจจะต้องสูญเสียสิทธิที่พึงมี ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงเป็นสิ่งสำคัญในการจำกัดอำนาจเสียงข้างมากในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติหลักการเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนด้านประชาธิปไตยไว้เช่นกัน เช่น เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ^{๑๙} เสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข^{๒๐} หน้าที่ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ^{๒๑} เป็นต้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน

มาตรา ๔ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน

มาตรา ๒๕ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่ใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

^{๑๙} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๔.

^{๒๐} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๕.

^{๒๑} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๐ (๗).

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำ ความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมาย บัญญัติ

มาตรา ๒๖ การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้อง เป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมาย ดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่ เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นใน การจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่ กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความ คู่คุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่น กำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทาง เศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือ เสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้าง ขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะ ในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

มาตรา ๒๘ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมี เหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิต หรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะ กระทำมิได้

มาตรา ๒๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ใน เวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่ทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำ พิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำ ความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๓๐ การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือในขณะที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ

มาตรา ๓๑ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา ๓๒ บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว

การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

มาตรา ๓๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการค้นเคหสถานหรือที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน

เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

มาตรา ๓๕ บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้

การให้นำข่าวสารหรือข้อความใด ๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจัดทำขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย

การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชนรัฐจะกระทำมิได้ หน่วยงานของรัฐที่ใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินให้สื่อมวลชนไม่ว่าเพื่อประโยชน์ในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกันต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนดและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย

เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง แต่ให้คำนึงถึงวัตถุประสงค์และภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ด้วย

มาตรา ๓๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก

ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การป้องกันประเทศ หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดเชยค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายจากการเวนคืน โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะผลกระทบต่อผู้ถูกเวนคืน รวมทั้งประโยชน์ที่ผู้ถูกเวนคืนอาจได้รับจากการเวนคืนนั้น

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ให้กระทำเพียงเท่าที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการที่บัญญัติไว้ในวรรคสาม เว้นแต่เป็นการเวนคืนเพื่อนำอสังหาริมทรัพย์ที่เวนคืนไปชดเชยให้เกิดความเป็นธรรมแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ต้องระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนและกำหนดระยะเวลาการเข้าใช้อสังหาริมทรัพย์ให้ชัดเจน ถ้ามิได้ใช้ประโยชน์เพื่อการนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือมีอสังหาริมทรัพย์เหลือจากการใช้ประโยชน์ และเจ้าของเดิมหรือทายาทประสงค์จะได้คืนให้คืนแก่เจ้าของเดิมหรือทายาท

ระยะเวลาการขอคืนและการคืนอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนที่มีได้ใช้ประโยชน์หรือที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ให้แก่เจ้าของเดิมหรือทายาท และการเรียกคืนค่าทดแทนที่ชดเชยไปให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การตรากฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยระบุเจาะจงอสังหาริมทรัพย์หรือเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนตามความจำเป็น มิให้ถือว่าเป็นการขัดต่อมาตรา ๒๖ วรรคสอง

มาตรา ๓๘ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือการผังเมือง หรือเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

มาตรา ๓๙ การเนรเทศบุคคลสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้ผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้

การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิด จะกระทำมิได้

มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเพียงเท่าที่จำเป็น หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น

การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือก้าวก่ายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา

มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๒) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว

(๓) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

มาตรา ๔๒ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กรชุมชน หรือหมู่คณะอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด

มาตรา ๔๓ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

(๒) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(๓) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชนและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(๔) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน

สิทธิของบุคคลและชุมชนตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

มาตรา ๔๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

มาตรา ๔๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

มาตรา ๔๖ สิทธิของผู้บริโภคมีย่อมได้รับความคุ้มครอง บุคคลย่อมมีสิทธิรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค

องค์กรของผู้บริโภคตามวรรคสองมีสิทธิรวมกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระ เพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งอำนาจในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค และการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๗ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

มาตรา ๔๘ สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๙ บุคคลจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมิได้

ผู้ใดทราบว่ามีกรกระทำตามวรรคหนึ่ง ย่อมมีสิทธิร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวได้

ในกรณีที่ยอัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่รับดำเนินการตามที่ร้องขอ หรือไม่ดำเนินการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับคำร้องขอ ผู้ร้องขอจะยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญก็ได้

การดำเนินการตามมาตรฐานนี้ไม่กระทบต่อการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการตามวรรคหนึ่ง

สรุป

“หลักสิทธิมนุษยชน” และ “หลักประชาธิปไตย” เป็นหลักการที่มีความเกี่ยวข้องกัน โดยหลักสิทธิมนุษยชนในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ได้มีการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยไว้ เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคมโดยชอบ สิทธิในการมีส่วนร่วมในการปกครองของประเทศของตน เป็นต้น รวมทั้งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ (International Covenant on Civil and Political Rights) ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับประชาธิปไตยไว้เช่นกัน โดยได้กำหนดให้ประชาชนมีสิทธิและโอกาสโดยปราศจากข้อจำกัดอันไม่สมควรในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจโดยตรง หรือผ่านทางผู้แทนซึ่งได้รับเลือกมาอย่างเสรี และในการที่จะออกเสียงหรือได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งอันแท้จริงตามวาระซึ่งมีการออกเสียงโดยทั่วไปและเสมอภาค และโดยการลงคะแนนลับเพื่อประกันการแสดงเจตนาโดยเสรีของผู้เลือก รวมทั้งในการที่จะเข้าถึงการบริการสาธารณะในประเทศของตน ตามหลักเกณฑ์ทั่วไปแห่งความเสมอภาค นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยไว้เช่น เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หน้าที่ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ เป็นต้น

ทั้งนี้ เมื่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยเป็นหลักการที่ได้รับการรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงถือได้ว่าสิทธิและเสรีภาพที่เกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยที่ได้รับการรับรองตามบทบัญญัติดังกล่าวอยู่ในนิยามความหมายของ “สิทธิมนุษยชน” พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ตามระบบกฎหมายของไทย

ดังนั้น การเรียนรู้หลักประชาธิปไตยจึงควรทำความเข้าใจควบคู่กับหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งจะทำให้ประชาชนรู้จักสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของตน รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่สามารถกระทำได้ภายใต้หลักประชาธิปไตยและหลักสิทธิมนุษยชน

บรรณานุกรม

- จรรย์ โฆษณานันท์. (๒๕๕๙). สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (๒๕๕๒). หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- นพนิธิ สุริยะ. (๒๕๕๓). สิทธิทศ - ไทย - ทศน์. ในหนังสือรวมบทความทางวิชาการ ในโอกาสครบ ๖๕ ปี รองศาสตราจารย์นพนิธิสุริยะ. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (๒๕๕๓). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วีระ โลจายะ. (๒๕๓๒). กฎหมายสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (๒๕๕๙). ประชาธิปไตยไทยในทศวรรษ ๒๑ : ทางตัน ทางออก และแนวทางแก้ไข ในหนังสือประชาธิปไตยไทยในทศวรรษใหม่. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (๒๕๕๘). รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกับการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกัน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอกเบญจ.
- ศราวุฒิ ประทุมราช. (๒๕๕๓). เครื่องมือคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : บริษัท พี. เพรส จำกัด
- อมร รักษาสัตย์ และคณะ. (๒๕๕๓). ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (๒๕๕๒). สิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อุดม รัฐอมฤต, นพนิธิ สุริยะ, และบรรเจิด สิงคะเนติ. (๒๕๕๔). การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา ๒๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- รมชัย โตสมภาค. ประชาธิปไตย. สืบค้น ๒๒ เมษายน ๒๕๖๒, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B4%E0%B8%9B%E0%B8%84%E0%B8%85%E0%B8%A2>.
- โกเมศ สุปงกช. (๒๕๖๑). ปัญหาเกี่ยวกับสภาพบังคับทางกฎหมายในกระบวนการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ประภัสสร ทองยินดี. (๒๕๕๘, กันยายน - ธันวาคม). ประชาธิปไตย : แนวคิดและหลักการเบื้องต้น. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓.